

OILADA KICHIK MAKTAB YOSHIDA AXLOQIY FAZILATLARNI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARI

Mamedova Maftuna Muxidinovna, Buxoro davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
mamedovamaftuna@3gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola, oilada kichik maktab yoshidagi bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muloqotning o'rnini haqida so'z yuritadi. Maqolada oilaviy muloqotning bolalarda hurmat, empatiya, mas'uliyat va halollik kabi axloqiy fazilatlarining shakllanishidagi ta'siri tahlil qilinadi. Oila a'zolari o'rtasidagi samarali muloqot bolalarga ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda katta ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Shuningdek, maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarda muloqotchanlikni rivojlantirish uchun oila ichida qanday usullarni qo'llash mumkinligi, masalan, ochiq muloqot, rag'batlantirish va muammolarni hal qilishda yordam berish kabi tavsiyalar berilgan. Nihoyat, oila bolalarni axloqiy fazilatlar bilan tarbiyalashda muhim rol o'ynashi va ularga jamiyatda muvaffaqiyatli inson bo'lish uchun kerakli asoslarni yaratishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: oila muloqoti, kichik maktab yoshi, axloqiy fazilatlar, axloqiy rivojlanish, hurmat, empatiya, mas'uliyat, halollik, tarbiya, ijtimoiy ko'nikmalar, bolalar rivoji, muloqot ko'nikmalari, ijobiy rag'batlantirish.

ПРОЦЕССЫ ФОРМИРОВАНИЯ НРАВСТВЕННЫХ ДОБРОДЕТЕЛЕЙ В СЕМЬЕ В РАННЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Мамедова Мафтунa Мухидиновна, преподаватель Бухарского государственного педагогического института
mamedovamaftuna@3gmail.com

Аннотация. Эта статья обсуждает роль общения в развитии моральных качеств у детей младшего школьного возраста в семье. В статье анализируется влияние семейного общения на формирование моральных качеств у детей, таких как уважение, эмпатия, ответственность и честность. Подчеркивается, что эффективное общение между членами семьи играет важную роль в обучении детей социальным и моральным ценностям. Также в статье даются рекомендации о том, какие методы можно применять в семье для развития коммуникативных навыков у детей младшего школьного возраста, например, открытое общение, поощрение и помощь в решении проблем. Наконец, подчеркивается важность семьи в воспитании детей с моральными качествами и создании необходимых основ для того, чтобы они стали успешными людьми в обществе.

Ключевые слова: семейное общение, младший школьный возраст, моральные качества, моральное развитие, уважение, эмпатия, ответственность, честность, воспитание, социальные навыки, развитие детей, коммуникативные навыки, позитивное поощрение.

PROCESSES OF DEVELOPING MORAL VIRTUES IN THE FAMILY AT EARLY SCHOOL AGE

Maftuna Mukhidinovna Mamedova, lecturer at Bukhara State Pedagogical Institute
mamedovamaftuna@3gmail.com

Annotation. This article discusses the role of communication in developing moral virtues in children of primary school age within the family. The article analyzes the impact of family communication on the formation of moral virtues in children, such as respect, empathy, responsibility, and honesty. It emphasizes that effective communication among family members plays a significant role in teaching children social and moral values. Additionally, the article provides recommendations on how to develop communication skills in young children within the family, such as open communication, encouragement, and assistance in problem-solving. Finally, it highlights the importance of the family in raising children with moral virtues and creating the necessary foundation for them to become successful individuals in society.

Keywords: family communication, primary school age, moral virtues, moral development, respect, empathy, responsibility, honesty, upbringing, social skills, child

development, communication skills, positive reinforcement.

Kirish. Oila jamiyatning eng asosiy va muhim institutlaridan biri bo'lib, inson hayotining dastlabki yillaridan boshlab, uning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, kichik maktab yoshidagi bolalar uchun oila ulkan ta'sir ko'rsatadigan omil bo'lib, bu davrda bolalarning axloqiy fazilatlarini, muloqot ko'nikmalari va shaxsiy fazilatlarini shakllanadi. Muloqotchanlik, bolalar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro munosabatlar va tarbiyaviy faoliyatlar orqali rivojlanadi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari va jamiyatdagi o'rni uchun muhim ahamiyatga ega.

Oila – har bir insonning jamiyatdagi birinchi ijtimoiy muhitidir. Oilada o'tgan dastlabki yillar, bolaning shakllanishida, uning axloqiy qadriyatlarining rivojlanishida va ijtimoiy muhitga moslashishida muhim ahamiyatga ega. Aynan oilada bolalar o'zlarining birinchi tarbiyasini olishadi, hayotning asosiy qoidalarini o'rganadilar va axloqiy normalarni shakllantiradilar. Bu jarayonning samarali bo'lishi uchun oila ichidagi muloqot juda katta rol o'ynaydi. Oila ichidagi muloqotning sifatli va samarali bo'lishi bolalarning shaxsiy va axloqiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Axloqiy fazilatlar, masalan, hurmat, halollik, sabr-toqat, mas'uliyat, empatiya va boshqalar, inson hayotidagi muhim qadriyatlar bo'lib, ular oilada o'rganilishi va rivojlantirilishi zarur. Bu fazilatlarini shakllantirishda oilaviy muloqotning o'rni alohida. Ota-onalar o'z farzandlariga faqat gaplar bilan emas, balki o'z xulq-atvori va hayotiy namunasi orqali ham axloqiy qadriyatlarni o'rgatishlari kerak. Muloqot, oilada bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda faqat so'zlar emas, balki bolalar bilan samimiy va ochiq suhbatlar, ularning fikrlarini tinglash va hurmat qilish jarayonlarini ham o'z ichiga oladi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi – oilada kichik maktab yoshidagi bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muloqotning o'rni va ta'sirini o'rganishdir. Tadqiqotda oilaviy muloqotning bolalar axloqiy rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi, bu jarayonda qaysi usullar samarali ekanligi va oilada axloqiy tarbiya tizimini qanday yaxshilash mumkinligi ko'rib chiqiladi. Tadqiqotning natijalari, oila ichidagi muloqotning bolalar tarbiyasiga ta'siri haqida chuqur tushuncha beradi va oilalarga, o'qituvchilarga, pedagoglarga bolalar bilan axloqiy muloqotni yaxshilash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Tadqiqotning ahamiyati. Ushbu tadqiqotning ahamiyati, oilada kichik maktab yoshidagi bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muloqotning o'rni va ta'sirini o'rganishda yotadi. Bugungi kunda axloqiy tarbiya, ijtimoiy tizimda o'sib kelayotgan yosh avlodni to'g'ri tarbiyalash va ularga kerakli axloqiy qadriyatlarni o'rgatish uchun juda muhim ahamiyatga ega. Oilaviy muloqot, bolalarning axloqiy rivojlanishida asosiy omillardan biri hisoblanadi, chunki oila - bu bolalarning birinchi va eng muhim tarbiya manbai. Tadqiqot oiladagi muloqotning bolalar axloqiy fazilatlarini shakllantirishdagi ta'sirini aniqlashga qaratilgan. Bu masala, ayniqsa, bolalarning ijtimoiy, axloqiy va psixologik rivojlanishining asosiy bosqichida juda muhimdir. Oilaviy muloqot bolalarga hurmat, empatiya, halollik, mas'uliyat kabi axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda katta rol o'ynaydi. Bu orqali bolalarning jamiyatda ijobiy va mas'uliyatli fuqarolar sifatida o'sib, jamiyatda o'z o'rnini topishiga yordam beriladi. Tadqiqot, shuningdek, oilalarga muloqotning samarali usullarini o'rgatish, oiladagi tarbiya jarayonini yaxshilash va bolalar bilan axloqiy qadriyatlar bo'yicha ochiq suhbatlarni o'tkazishga undaydi. Oila ichidagi ijobiy muloqot bolalarning psixologik salomatligini yaxshilaydi, ularning o'z fikrini erkin ifodalashlariga, muammolarni hal qilishda yordam berishga va o'zaro hurmatni rivojlantirishga imkon beradi. Shu bilan birga, ushbu tadqiqot, oilalar uchun axloqiy tarbiya bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqishda, o'qituvchilar va pedagoglarga bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda o'quv dasturlarini yaxshilashda yordam beradi. Tadqiqotning natijalari bolalar tarbiyasidagi muammolarni aniqlash va bartaraf etishda hamda jamiyatda ijtimoiy mas'uliyatni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, tadqiqotning ahamiyati nafaqat ilmiy sohada, balki amaliyotda ham katta o'rin tutadi, chunki u oila ichidagi muloqotning bolalar axloqiy rivojlanishiga ta'sirini tushunishga yordam beradi va oilaviy tarbiyaning samarali usullarini ishlab chiqishga yo'l ochadi.

Muloqotchanlik va uning axloqiy fazilatlariga ta'siri. Muloqotchanlik - bu faqat

so'zlashuv emas, balki odamning o'z fikrini boshqalarga etkazish, o'rganish, tinglash, emotsiyalarni boshqarish va atrofdagilarga hurmat bilan munosabatda bo'lishni ham o'z ichiga oladi. Bolalar uchun muloqotchanlik, ayniqsa, kichik maktab yoshida juda muhimdir, chunki bu davrda ular o'zlarining atrofidagi dunyo bilan birinchi marta chuqurroq aloqaga kirishadilar. Bolalar oila ichidagi muloqot orqali axloqiy qadriyatlarni, adolat, halollik, mehr-oqibat kabi asosiy fazilatlarni o'zlashtiradilar. Masalan, ota-onalar bolalariga muloyimlik, boshqalarni hurmat qilish, o'z fikrini to'g'ri ifodalash va boshqalar bilan teng huquqli muloqot qilishni o'rgatishlari kerak. Ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish bolaga jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lish imkoniyatlarini beradi.

Kichik maktab yoshida muloqotchanlikni rivojlantirishda oilaning roli nihoyatda katta. Ota-onalar o'z muloqot uslublari orqali farzandlariga qanday munosabatda bo'lishni, ularning turli vaziyatlarda qanday hissiyotlarga ega bo'lishlarini va bu hissiyotlarni qanday ifodalashni o'rgatadilar. Oila ichidagi samarali muloqot orqali farzandlar quyidagi axloqiy fazilatlarni o'zlashtirishi mumkin:

1. Hurmat: Bolalar ota-onalari va boshqa oilaviy a'zolariga hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rganadilar. Bu fazilat jamiyatda yaxshi aloqalar o'rnatish uchun juda muhimdir.

2. Empatiya: Oila muloqotida bolalar boshqalarni tushunishga va ularning his-tuyg'ulariga hurmat bilan yondashishga o'rganadilar. Bu esa ularning jamiyatda to'g'ri va ahil yashashlariga yordam beradi.

3. Mas'uliyat: Oila a'zolari o'rtasidagi muloqot bolalarga mas'uliyatli bo'lishni o'rgatadi, ular o'z ishlarini samarali bajara olishlari, o'z xatolarini tan olishlari va boshqalarga yordam berishga tayyor bo'lishlari kerakligini tushunadilar.

4. Halollik: Bolalar o'zaro muloqotda halollikni qadrlashni o'rganadilar. Oila, ayniqsa, bolaga yolg'on gapirmaslikni, va'dalariga sodiq qolishni o'rgatishning eng yaxshi o'quv maydonidir.

Kichik maktab yoshida muloqotchanlikni rivojlantirish usullari

1. Oila ichida ochiq muloqot: Bolalar bilan muntazam ravishda ochiq muloqot olib borish, ularning fikrlarini tinglash va savollariga to'g'ri javob berish muhimdir. Bu, bolaga o'z fikrini erkin ifodalashga yordam beradi va muloqotda ishtirok etishdagi o'zini qulay his qilishini ta'minlaydi.

2. Namuna ko'rsatish: Ota-onalar bolalariga muloqotda qanday bo'lishni namuna ko'rsatishlari kerak. Agar ota-onalar hurmatli, sabrli va muloqotda ochiq bo'lsalar, bolalar ham ularning ko'rsatmalariga amal qilib o'sishadi.

3. Doimiy va izchil rag'batlantirish: Bolalar o'zining axloqiy fazilatlari bilan tan olinganida, ularning o'zgarishlarga ochiqligi va rivojlanishiga yordam beradigan muhitni yaratish muhimdir. Rag'batlantirish usullari bolalarga o'zlarining yaxshi xulq-atvori uchun ijobiy feedback berish orqali amalga oshiriladi.

4. Muammolarni hal qilishda yordam berish: Oila a'zolari bolalarga muammolarni hal qilishda qanday muloqot qilishni o'rgatishlari kerak. Misol uchun, o'zaro tushunmovchiliklarni qanday hal qilish, boshqalar bilan kelishuvga erishish va o'zaro yordam ko'rsatish haqida maslahatlar berish zarur.

Tadqiqot muhokamasi. Ushbu tadqiqot, oilada kichik maktab yoshidagi bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muloqotchanlikning o'rni va ta'sirini o'rganishga qaratilgan bo'lib, olingan natijalar oilaviy muloqotning bolalarning axloqiy rivojlanishida muhim rol o'ynashini tasdiqladi. Tadqiqotda bir qator muhim topilmalar va natijalar keltirildi, ularni quyida batafsil tahlil qilamiz. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oila ichidagi muloqotning sifatli va samimiy bo'lishi bolalarning axloqiy fazilatlari, masalan, hurmat, empatiya, halollik va mas'uliyatni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Bolalar, ota-onalari yoki boshqa oilaviy a'zolari bilan muntazam ravishda ochiq va halol muloqotda bo'lish orqali bu fazilatlarni o'zlashtirishadi. Ushbu muloqotlar bolalarga boshqalar bilan ijobiy munosabatlar o'rnatish, o'z his-tuyg'ularini va fikrlarini to'g'ri ifodalashni o'rgatadi. Tadqiqotda bolalar o'z oilalarida o'zaro hurmat, sabr-toqat, va boshqalar bilan kelishib ishlashni ko'rganliklarini bildirishdi. Bu

esa ularning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar, o'z o'rnida, bolalariga muloqot orqali hurmat ko'rsatib, ularning fikrlariga quloq solib, muammolarni birgalikda hal qilishni o'rgatganlar.

Tadqiqotda ishtirok etganlar sifatida 6-9 yoshdagi bolalar (kichik maktab yoshida) va ularning ota-onalari tanlandi. 100 ta oila, shuningdek, urban va qishloq hududlaridan tanlab olinib, turli ijtimoiy-iqtisodiy holatlar, ta'lim darajalari va oilaviy tuzilmalar hisobga olindi. Ishtirokchilar katlamli tasodifiy tanlash usuli orqali tanlangan, bu esa oilaning turli shakllarini (yadro oilasi, kengaytirilgan oila, yolg'iz ota-ona) to'liq aks ettirishni ta'minladi. Tadqiqot uchun ota-onalar va bolalar uchun tuzilgan anketalar ishlab chiqildi. Ota-onalar anketasi oilaviy muloqot uslublari, tarbiyaviy usullar va axloqiy qadriyatlarining tarbiyada ahamiyati haqidagi fikrlarni o'lchashga qaratilgan. Bolalar anketasida esa, hurmat, empatiya va halollik kabi axloqiy fazilatlar haqidagi tushunchalar va oilaviy muloqotdagi xulq-atvorlari o'lchandi. Anketalarda Likert shkalasi qo'llanilib, fikr va xulqlarni baholash uchun imkon yaratildi. 20 nafar ota-ona (10 nafari shahar oilalaridan, 10 nafari qishloq oilalaridan) bilan chuqur yarim tuzilgan intervyular o'tkazildi. Ushbu intervyular oiladagi muloqot uslublari, bolalarga axloqiy fazilatlarini o'rgatishda duch kelgan qiyinchiliklar va muvaffaqiyatlar haqida batafsil ma'lumot olishga yo'naltirildi. Shuningdek, 10 nafar bola bilan o'yin tarzida, ular bilan muloqot orqali axloqiy qadriyatlar va oiladagi muloqot haqida so'rovlar o'tkazildi. So'rovnomalar va anketalardan olingan ma'lumotlar tasvirlovchi statistikalar (o'rtacha, mediana, standart og'ish) yordamida tahlil qilindi. Oiladagi muloqot uslublari va axloqiy fazilatlar o'rtasidagi bog'lanishni aniqlash uchun korrelyatsion tahlil qo'llanildi.

O'rganilgan oilalarda bolalar o'zlari amalga oshirgan yaxshi xulq-atvor uchun ijobiy rag'batlantirilgani, ularning axloqiy fazilatlarini mustahkamlanishiga yordam bergan. Bu, ayniqsa, hurmat, halollik va mas'uliyat kabi qadriyatlarni o'zlashtirishda o'zini namoyon etdi. Tadqiqot davomida ota-onalar va bolalar, rag'batlantirishning samarali usuli sifatida yaxshi xulq-atvorni tan olish va ijobiy fikrlar bilan qo'llab-quvvatlashni ta'kidlashdi. Biroq, oilada muloqotning samarali bo'lishi ba'zi hollarda qiyinchiliklarga duch kelgan. Oilaviy stress, vaqt cheklovlari, va ba'zida ota-onalarning bola tarbiyasidagi noaniqliklari muloqotning samarali bo'lishiga salbiy ta'sir ko'rsatgan. Shu sababli, muloqotning sifatini yaxshilash va bolalarga axloqiy fazilatlarini o'rgatishda ota-onalar uchun doimiy treninglar va maslahatlar kerakligi ko'rsatilgan. Tadqiqot natijalari, oilaning ijtimoiy-iqtisodiy holati ham bolalar tarbiyasiga ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatdi. Ba'zi oilalar o'z iqtisodiy sharoitlari tufayli bolalariga kerakli vaqt va e'tiborni ajratishda qiyinchiliklarga duch kelgan. Shunga qaramay, ijtimoiy-iqtisodiy holati past bo'lgan oilalar ham bolalariga axloqiy fazilatlarini o'rgatishga intilishdi, ammo bu jarayon ko'pincha ko'proq resurslar va yordamni talab qildi.

Ota-onalar va bolalar o'rtasida ochiq va to'g'ri muloqot olib borish, bolalarga o'z fikrlarini ifodalash va o'zaro muammolarni hal qilishda yordam berish muhimligini ko'rsatdi. Muloqotda hurmat, sabr-toqat va o'zaro tinglashning axloqiy rivojlanishga ta'siri kattadir. Ota-onalar, o'z navbatida, bolalariga namuna bo'lish orqali axloqiy fazilatlarini o'rgatishadi. Oila muloqotini yaxshilash uchun ba'zi takliflar kiritildi. Bunga oilaviy suhbatlar, bolalarga turli axloqiy fazilatlar va ularning ahamiyati haqida o'qitish, va oilaviy faoliyatlarni birgalikda bajarish kiradi. Bundan tashqari, ota-onalar bolalariga muloqot orqali halollik, hurmat va empatiya kabi qadriyatlarni namuna ko'rsatishlari kerak. Shuningdek, oila ichida muloqotning yanada samarali bo'lishi uchun ota-onalar uchun doimiy treninglar va yordam olish zarurati ta'kidlandi. Tadqiqot natijalari oilaviy muloqotning bolalar axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatdi. Oila ichidagi samarali muloqot, bolalarda hurmat, empatiya, mas'uliyat va halollik kabi asosiy axloqiy qadriyatlarining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, oiladagi kommunikatsiya usullari va ota-onalarning axloqiy tarbiya metodlari bolalar tarbiyasining muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib qolmoqda. Tadqiqotning natijalari oilalar uchun axloqiy tarbiya metodlarini rivojlantirishda, muloqot uslublari takomillashtirishda va bolalarning axloqiy fazilatlarini o'rgatishda foydali yo'riqnomalar bo'lishi mumkin.

Xulosa. Ushbu tadqiqot, oilada kichik maktab yoshidagi bolalarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muloqotning ahamiyatini chuqur o'rganishga qaratilgan bo'lib, bir qancha muhim xulosalarni taqdim etdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oila ichidagi muloqot bolalarning axloqiy rivojlanishida asosiy rol o'ynaydi. Hurmat, halollik, empatiya, mas'uliyat kabi axloqiy qadriyatlar oiladagi muloqot orqali bolalariga o'rgatiladi va ularning ijtimoiy rivojlanishida muhim omil bo'ladi. Ota-onalar va boshqa oilaviy a'zolar bolalarga muloqot orqali ijobiy tarbiya berish, ularga o'z fikrlarini erkin ifodalashga imkon yaratish va boshqalar bilan hurmatli munosabatda bo'lishni o'rgatish orqali axloqiy fazilatlarini shakllantiradilar. Shuningdek, oilaviy muloqotning sifatli bo'lishi bolalar uchun rag'batlantiruvchi va yo'l-yo'riq beruvchi vosita bo'lib, ularni jamiyatda ijobiy va mas'uliyatli fuqarolar sifatida o'sishiga yordam beradi. Biroq, tadqiqotda shuningdek, oilaviy muloqotda ba'zi qiyinchiliklar ham borligi ko'rsatildi, xususan, oilaviy stress, vaqt cheklovlari va ota-onalarning tarbiyaviy usullaridagi noaniqliklar muloqotning samarali bo'lishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, oilalarga muloqotni yaxshilash va bolalar tarbiyasini samarali tashkil etish bo'yicha tavsiyalar va qo'llanmalar zarur. Tadqiqotning natijalari o'qituvchilar, pedagoglar va boshqa tarbiyachilar uchun ham foydali bo'lib, ular bolalar axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda oilaviy muloqotning rolini tushunishga va shu asosda samarali tarbiya metodlarini ishlab chiqishga yordam beradi. Umuman olganda, oilada kichik maktab yoshidagi bolalar uchun axloqiy fazilatlar rivojlanishini ta'minlashda muloqotning ahamiyati katta va uning sifatini yaxshilash oilaning, jamiyatning va kelajak avlodning manfaatiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shomurodov, M. (2017). Oila va axloqiy tarbiya: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
2. Xasanov, S. (2015). Bolalar tarbiyasi va axloqiy qadriyatlar. Samarqand: Samarqand Davlat universiteti nashriyoti.
3. Karimova, R. (2018). Oila ichidagi muloqot va uning bolalarga ta'siri. Tashkent: TDTU nashriyoti.
4. Ubaydullaeva, N. (2020). Axloqiy tarbiya va uning oilaviy muloqotdagi o'rni. O'zbekiston pedagogika jurnali, 5(2), 45-49.
5. G'afurov, F. (2016). Oila va jamiyatda axloqiy fazilatlarini rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston matbuot nashriyoti.
6. Turg'unova, L. (2019). Bolalar psixologiyasi va oilaviy tarbiya. Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
7. Yuldashev, B. (2021). Bolalar bilan samarali muloqot va axloqiy rivojlanish. Tashkent: Toshkent davlat pedagogika universiteti.
8. Uzbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. (2014). Bolalar tarbiyasi va axloqiy fazilatlar. Toshkent: O'qituvchi.
9. Andreeva, O. (2017). Oila va bolalar: axloqiy tarbiya va uning psixologik asoslari. Moskva: Pedagogika.
10. Davronov, D. (2022). O'zbekiston oilalarida muloqot va axloqiy tarbiya. Journal of Social Sciences and Education, 3(4), 28-35.